

Mr. Željko Šantić
Ekonomski fakultet, Mostar

HRVATSKI MODEL OPOREZIVANJA DOHOTKA

UDK/UDC: 336.215

Stručni rad

Primljeno/Received: 26. ožujka/March 1997.

Sažetak

Mlada hrvatska država sukladno Zakonu o porezu na dohodak opredjeljuje se za germanski tip poreza na dohodak sintetičko sistemske naravi. Financijski učinak ovog poreskog davanja u Hrvatskoj je dosta skroman i kreće se u rasponu od 11-14%, dok se u anglosaksonskim zemljama ono kreće u rasponu od 30-45%. Porezna osnovica hrvatskog poreza je nestručno odmjerena, ne uključuje u sebi gotovo nijedan fundirani element, tako da je ona dosta nepotpuna - krnja, pa je nepravičnost, nejednakost i asocijalnost osnovna slabost našeg poreza na dohodak.

Ključni pojmovi: dohodak, progresija, regresija, porezni kralj, univerzalnost, izdašnost, nejednakost, prevaljivanje.

1. UVODNE NAPOMENE

Porezni pluralizam je temeljna odlika europskih poreznih sustava, pa je sasvim razumljivo što se mlada hrvatska vlast, pri poreznoj reformi, opredijelila za višestruko oporezivanje u nas, u okviru kojeg porez na dohodak zauzima, ako ne glavno, a ono bar vrlo značajno mjesto. Dohodak je, uostalom, najvažniji porezni izvor, pa je zato i razumljivo što se oporezuje u skoro svim državama svijeta. Financijska teorija, a i poslovno-pravna praksa, razlikuju tri osnovna sustava, modela, oporezivanja dohotka, a to su:

- britanski model oporezivanja dohotka,
- francuski model oporezivanja dohotka.

Britanski model, tzv. Income Tax, već se od 1799. godine primjenjuje u Velikoj Britaniji, a u njezinim interesnim prostorima (kolonijama i domionima), i to veoma uspješno. Glavna osobitost britanskog modela je

dvoaktnost, tako da se prvo oporezuju prihodi poreznog obveznika - fizičke osobe, pojedinačno, analitički raščlanjeno i proporcionalno, pa se potom ponovno na kraju godine svi dohodovni prihodi zajedno u ukupnom iznosu još jedanput verificiraju, te eventualno dodatno i dosta progresivno dopunski oporezuju. Pojedinačno analitički raščlanjeno oporezivanje se vrši po načelu, "pay as you earn" dok se sintetičko dopunsko oporezivanje vrši po principu dodatne progresivne stope tzv. "Surtax", a na temelju vlastite prijave poreznog obveznika.

Tablica br. 1.

Učešće poreza na dohodak u ukupnim poreznim prihodima zemlje OECD u %

Država	Godina						
	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995
Australija	34,4	37,3	43,6	44,0	43,5	43,1	41,4
Austrija	20,0	20,7	21,6	23,2	22,9	21,1	21,9
Belgija	20,5	24,4	31,9	35,2	34,0	30,8	30,3
Kanada	22,6	32,4	32,8	34,1	35,2	40,4	40,7
Danska	41,4	48,6	55,9	51,8	50,2	52,6	53,4
Finska	35,8	42,0	48,5	44,7	47,0	46,8	48,5
Francuska	10,6	12,0	12,3	12,9	12,8	11,8	13,5
Njemačka	26,0	26,7	30,0	29,6	28,7	27,6	27,1
Grčka	6,8	9,7	8,9	14,9	13,9	14,5	12,5
Island	19,5	19,9	20,2	23,1	19,5	26,5	26,4
Irska	16,7	18,3	25,2	32,0	31,3	32,0	32,3
Italija	10,9	10,9	15,2	23,1	26,7	26,3	26,4
Japan	21,7	21,5	23,9	24,3	24,7	26,8	26,9
Luksemburg	24,9	24,1	27,8	26,8	26,3	24,1	22,2
Nizozemska	27,7	26,8	27,1	26,3	19,4	24,7	26,2
Novi Zeland	39,4	42,7	54,3	61,6	59,8	46,4	45,0
Norveška	39,6	35,2	31,5	28,0	22,3	25,8	25,7
Portugal						15,9	17,8
Španjolska	14,3	11,5	14,5	20,4	19,7	21,7	23,4
Švedska	48,7	49,8	46,1	41,0	38,5	37,9	34,2
Švicarska	31,2	33,2	36,1	35,6	34,9	34,3	34,3
Turska	24,8	27,0	32,9	43,5	27,5	26,8	28,7
Velika Britanija	29,8	31,4	37,9	29,8	26,5	28,6	28,5
SAD	30,5	35,2	32,8	36,9	35,7	35,8	34,9

Izvor: Revenue Statistics of OECD Member Countries, OECD Paris 1996.

Britanski Income tax je značajan porezni oblik. Godišnje osigurava budžetu Velike Britanije skoro 30% poreznih prihoda (vidjeti tablicu br. 1). Njegova se stopa utvrđuje svake godine, zavisno od potreba budžeta, a po

svojstvima je **indirektno progresivna**, jer se primjenjuju mnoga socijalna umanjena (broj djece, visina osobnog dohotka, veličine domaćinstava, vrste i karaktera prihoda i sl.). Britanski tip poreza na dohodak se primjenjivao i u bivšoj Jugoslaviji, a i u Republici Hrvatskoj sve do 31. prosinca 1993. godine, tj. sve do trenutka inauguracije novog poreznog sustava u nas¹.

Vrlo brzo nakon I. svjetskog rata romanske zemlje uvode tzv. francusko-frankofonski model poreza na dohodak, tj. L'Impot sur le revenu. Osobitost francuskog modela oporezivanja je to što u poreskom sustavu zemlje postoje analitičko-cedularni porezi na pojedine dijelove dohotka kao kod britanskog tipa, ali na koje se sada primjenjuju dijelom proporcionalne, a dijelom progresivne porezne stope, što je ujedno osnovna osobitost francuskog sustava. Na kraju godine se, slično kao kod engleskog modela, svi dohotci zbrajaju i još jednom eventualno oporezuju uz primjenu **rašćlanjenje progresivne porezne stope**, tzv. par tranche progresija.

Germanski sustav poreza na dohodak (Allgemeine Einkommensteure) je sintetičko globalnog karaktera sa osnovicom koju čini zbir svih prihoda ostvarenih tijekom godine. To je cjelovit i jedinstven porez na dohodak. Ne dijeli se kao prethodna dva modela, na osnovni, cedularni dio i dopunski, korektivni dio. Svi prihodi, svi dijelovi dohotka poreskog obveznika obuhvaćaju se u jednoj cjelini i oporezuju na jednom mjestu i trenutku, a ne na izvorima. Sve se uvažava i u vezi s umanjnjem poreske sposobnosti, kako u vezi sa samim poreskim obaveznikom, tako i u vezi sa njegovom obiteljskom situacijom. Nakon toga se primjenjuju dosta progresivne porezne stope. Germanski model poreza na dohodak se u fiskalno-pravnoj literaturi često naziva i sistemom sintetičkog poreza na dohodak. Prvi put se u fiskalnu praksu uveo 1881. godine u Njemačkoj², gdje se i dan danas vrlo uspješno primjenjuje. Smatra se da ovaj model oporezivanja dohotka odgovara najbolje tržišnom gospodarstvu i slobodnom poduzetništvu, pa je to bio i razlog da su ga mnoga gospodarstva uvela u svoje fiskalne sustave, pa tako i mlada hrvatska država, jer im on osigurava znatne porezne prihode, čak i u natpolovičnim veličinama, u Danskoj 53,4%, u Finskoj 48,5%, u Kanadi 40,7%, u Novom Zelandu 45%, u Australiji 41,4%, te tako slijedom prema podacima u tablici br. 1.

Sintetičko germanski sustav je uz to i dosta izdašan porez na dohodak. **Pravedan je, a i univerzalne je naravi**, jer se odmjerava zavisno od cjelokupne porezne snage - sposobnosti poreznog obveznika, odnosno poreznog domaćinstva. Pogodan je za preraspodjelu dohotka, te za ostvarivanje redistributivnih ciljeva oporezivanja. Naime, primjenom određenih, točno utvrđenih, poreznih stopa omogućava se ispravljanje

1 H. Konjhodžić: Fiskalno pravo i fiskalne financije, Logos, Split, 1995., str. 195.

2 F. W. Wagner, D. Kiesewetter: Teorijska koncepcija i legislativna transformacija hrvatskog poreza na dohodak odnosno poreza na dobit, RIF br. 9/96, str. 49.

mnogih nepravilnosti nastalih pri plaćanju posrednih poreza kao i ispravljanju nepravilnosti nastalih pri prvoj tržišnoj raspodjeli dohotka. Strogo je znači "in se" osobit te je tako pogodan instrument za niveliranje bogatstva. Vanfiskalan je te može služiti svojim instrumentarijem (stopama, oslobađanjima i raznim dedukcijama) i kao odlično sredstvo za uspostavljanje narušene ravnoteže u gospodarstvu, za smanjenje inflatornih stopa, za izvlačenje zemlje iz krizno-stagflatornih stanja, odnosno za ublažavanje konjunkturalnih kolebanja. Zbog navedenih osobina mnogi teoretičari su ga, kao na primjer prof. J. Popitz, nazvali suvremenim "kraljem poreznog sutava". Velikan ekonomskih doktrina prof. J. Schumpeter predstavio ga je kao "vrhunac porezne znanosti", a prof. F. Neumark kao "najosobniji subjektivni porez"³.

No, valja reći da, uz nepobitne prednosti i pogodnosti "porezni kralj" ima i niz slabosti, od kojih vrijedi istaći: skupoću ubiiranja, jer zahtijeva relativno brojnu, skupu i dobro plaćenu administraciju, psihološki se dosta teško podnosi, jer razgolićuje privatni život poreznog obveznika i njegove obitelji; a u sebi često krije i "inkvizicione elemente", pa ga je prof. G. Schmolders nazvao i "porezom zlobe", a obzirom da u sebi krije i elemente malicioznosti.

2. HRVATSKI SUSTAV POREZA NA DOHODAK

Sve do porezne reforme, naša država, slično kao i druge republike bivše Jugoslavije primjenjuje **britanski model** oporezivanja dohotka. Sukladno tomu sve su osobe plaćale dvoaktni porez na pojedine dohodovne prihode i to cedulačno-analitički, u trenutku stjecanja prihoda, tj. na izvoru po proporcionalnim stopama, te naknadno - dopunskim krajem godine, temeljem porezne prijave sintetičko-progresivni porez na ukupan prihod i to po dosta progresivno-raščlanjenoj stopi od 3-70, a sve zavisno od socioekonomskih čimbenika u poreznoj sposobnosti poreznih obveznika.

Međutim, već tijekom 1993. godine mlada Hrvatska država reformulira svoj porezni sustav⁴. S tim u svezi se donose mnogi porezni propisi od kojih su Zakon o financiranju jedinica lokalne samouprave i uprave, Zakon o porezu na dobit i Zakon o porezu na dohodak⁵ nesumljivo najznačajniji. Sve je ovo uzrokovalo napuštanje britanskog dvoaktnog modela oporezivanja dohodaka te prelazak na jedinstveni **sintetičko-germanski** model oporezivanja dohodaka u nas.

3 B. Jelačić: Financijsko pravo i financijska znanost, Birotehnika, Zagreb, 1994., str. 240.

4 Njemački prof. dr. Manfred Rose, prof. dr. Franz Wagner i prof. dr. Ekkehard Wenger su najznačajniji kreatori porezne reforme u nas.

5 Narodne novine br. 75/93, 109/93 i 117/93.

Obveznik hrvatskog poreza na dohodak jest fizička osoba koja ostvaruje dohodak u Republici Hrvatskoj, bez obzira radi li se o strancu, apatridu ili domaćem državljaninu. Pri tom se za tuzemnog poreznog obveznika primjenjuje načelo svjetskog dohotka, što znači da se oporezuju svi dohotci u tuzemstvu i inozemstvu i to prema domaćim - tuzemnim propisima, a to mogu biti, sukladno čl. 3. Zakona o porezu na dohodak:

- dohodci od nesamostalnog rada,
- dohodci od samostalne djelatnosti i
- dohodci od imovine i imovinskog prava.

U dohodak od nesamostalnog rada ubrajamo: plaće koje isplaćuju poslodavci po osnovi rada koji posloprimatelj obavlja po uputama poslodavatelja, mirovine i druge dohodke iz ranijih odnosa po osnovi rada, primitke po osnovi rada, primitke po osnovi naknada, potpora i nagrada koje daje poslodavatelj ako prelaze normirane iznose, te svi drugi primitci po osnovi i u svezi s nesamostalnim radom. Dohodak od samostalne djelatnosti jest dohodak ostvaren od obrta i slobodnih profesionalnih zanimanja, kao što su odvjetnička, javnobilježnička, veterinarska, ljekarska, revizorska, savjetnička i svaka druga slična samostalna djelatnost.

Dohodak od imovine i imovinskih prava obuhvaća prihode koje porezni obveznik ostvari od izdavanja u zakup ili najam nekretnina i pokretnih dobara te prihode ostvarene od vremenski ograničenog ustupanja autorskih prava, prava industrijskog vlasništva, te drugih prava pogodnih za ograničeno vremensko unajmljivanje.

Sukladno postojećim pozitivnim pravnim propisima ⁶ u poreznu osnovicu ne ulaze, te stoga ne podliježu oporezivanju, sljedeći prihodi poreznih obveznika:

- naknade za vrijeme vojne službe u oružanim snagama Republike Hrvatske,
- naknade pripadnicima civilne zaštite i drugim osobama za djelatnost u okviru civilne zaštite od elementarnih nepogoda,
- naknade plaća za vrijeme privremene nezaposlenosti i spriječenosti za rad koje isplaćuje zavod za zapošljavanje, fond zdravstvenog osiguranja i fond socijalne zaštite,
- nagrade učenicima i studentima za vrijeme njihovog praktičnog rada, do iznosa koji propisuje ministar financija,
- primanja studenata i đaka na redovnom školovanju za rad preko studentskih i đачkih udruga,
- naknade štete zbog posljedica nesreće na radu,

6 Čl. 8. Zakona o porezu na dohodak.

- naknade i nagrade koje osuđene osobe primaju za rad u kazneno-popravnim ustanovama i domovima za preodgoj,
- prihodi po osnovi naknada, potpora i nagrada, dnevnice za službena putovanja, otpremnine, jednokratne novčane potpore obitelji umrlog posloprimca, te posebne novčane potpore koje daje poslodavac posloprimcu, koje utvrđuje i čiju visinu propisuje ministar financija.

Porez na dohodak ostvaren od obavljanja diplomatsko-konzularnih dužnosti ne plaćaju ni:

- šefovi stranih diplomatskih misija akreditiranih u Republici Hrvatskoj i diplomatsko osoblje stranih diplomatskih misija u Republici Hrvatskoj te članovi njihovih domaćinstava, ako ti članovi domaćinstava nisu hrvatski državljani ili nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj,
- šefovi stranih konzulata u Republici Hrvatskoj i konzularni funkcionari te članovi njihovih domaćinstava ako ti članovi nisu hrvatski državljani ili nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj,
- funkcionari UN i njihovih specijalnih agencija, eksperti tehničke pomoći UN i njihovih specijaliziranih agencija,
- osobe zaposlene kod stranih diplomatskih misija, konzulata i međunarodnih organizacija, osobe zaposlene kod šefova diplomatskog osoblja stranih diplomatskih misija i međunarodnih organizacija u Republici Hrvatskoj, ako nisu hrvatski državljani ili nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj, te
- počasni konzularni funkcionari stranih konzulata u Republici Hrvatskoj što ih primaju od države koja ih je imenovala za obavljanje konzularnih funkcija.

Značajno je istaći da se porez na dohodak, sukladno čl. 6. Zakona, ne plaća ni na iznos kamata na kunsku i deviznu štednju, zatim na kamate po tekućim i deviznim računima, na kamate od kredita i zajmova, na prihode od vrijednosnih papira, na dividende i udjele u dobiti trgovačkih društava koja plaćaju porez na dobit, na dobit od otuđenja financijske imovine, na udjele inozemnih tvrtki u dobiti i drugih sličnih transakcija.

Porez na dohodak se plaća u nas po stopi od 25% od porezne osnovice i to do visine trostrukog iznosa osnovnog odbitka utvrđenog za svaku fiskalnu godinu posebno, a na višak preko tog iznosa po stopi 35%. Propisana su, znači, dva porezna razreda, što je, po mom mišljenju, nedovoljno jer se na ovaj način otupila ubičajena progresivna i **pravedna progresija** ovog poreznog oblika, a osim toga to uveliko odstupa i od uobičajene financijske prakse europskih civiliziranih zemalja, kojima mi povijesno pripadamo (vidjeti tablicu br. 2).

Tablica br. 2.

Minimalna i maksimalna stopa poreza na dohodak u 1994. godini u zemljama OECD

Država	Minimalna stopa	Maksimalna stopa
Austrija	10	50
Belgija	25	52
Češka i Slovačka	15	47
Finska	7	39
Francuska	5	56,8
Njemačka	19	53
Grčka	18	40
Italija	10	51
Nizozemska	38,4	60
Portugal	15	40
Španjolska	20	56
Rusija	15	40
Bugarska	20	52
Mađarska	25	40

Izvor: *European Tax Handbook 1994., IBFD, Amsterdam 1995.*

Uz prethodno rečeno, treba navesti da je primjerice porezna osnovica u Luksemburgu podijeljena na 18 poreznih razreda, u Španjolskoj na 17, u Švicarskoj na 15, u Francuskoj na 12, u zemljama tranzicije u Bugarskoj na 9, u Sloveniji 6, u Mađarskoj i Rusiji 4 i tako redom. Zbog toga smatram da bi pitanje poreznih razreda trebalo još jednom iznijeti na Sabor, a sve u cilju postizanja optimalizacije u jednakost i pravednosti snošenja poreznih tereta.

Našim hrvatskim Zakonom o porezu na dohodak predviđeni su i mnogi odbici, odnosno porezna oslobađanja pri plaćanju ovog poreza, a to su:

- odbici za samog poreznog obveznika koji je u 1996. godini iznosio 700 kuna;
- osobni odbici umirovljenika od 1.750 kuna;
- odbici za nezaposlenog i uzdržavanog supružnika u iznosu od 30% od osobnog odbitka poreznog obveznika;
- odbici za uzdržavanje invalida člana obitelji u iznosu od 20% od osobnog odbitka poreznog obveznika;

7 B. Jelačić: op. cit. str. 241.

- odbici za prvo uzdržavano dijete u iznosu od 30% od osobnog odbitka poreznog obveznika, a za svako naredno dijete 10% više od prethodnog.

Mišljenja sam, da su navedeni odbici dosta nisko odmjereni, te bi i ovo pitanje trebalo staviti pred visoki hrvatski dom Sabor, ukoliko mislimo uopće voditi progresivnu demografsku politiku. Istina, za narednu 1997. fiskalnu godinu Vlada je obećala (vidjeti tablicu 3) uvećati ove odbitke odnosno oslobađanja. No, u biti se, po mom sudu, a i prema prezentiranim podacima ništa bitnije neće dogoditi.

Tablica br. 3.

Osobni odbici

Broj održavanih članova obitelji za korištenje osobnih odbitaka - neoporezivog dijela plaće	Mjesečni osobni odbitak u 1996. godini	Mjesečni osobni odbitak u 1997. godini
Samac	700	800
Uposleni uzdržava jedno dijete	910	1.040
Uposleni uzdržava jedno dijete i suprugužnika	1.120	1.280
Uposleni uzdržava dvoje djece	1.190	1.360
Uposleni uzdržava dvoje djece i suprugužnika	1.400	1.600
Uposleni uzdržava troje djece	1.540	1.760
Uposleni uzdržava troje djece i suprugužnika	1.750	2.000
Uposleni uzdržava četvero djece	1.960	2.240
Uposleni uzdržava četvero djece i suprugužnika	2.170	2.480

3. UČINKOVITOST HRVATSKOG POREZA NA DOHODAK

Učinkovitost ili pak neučinkovitost, odnosno opravdanost ili neopravdanost uvođenja hrvatskog poreza na dohodak analizirat ćemo služeći se podacima o strukturi poreznih prihoda Republike Hrvatske prikazanih u tablici br. 4.

Proučavajući podatke prikazane u tablici 4. može se zapaziti da hrvatski porez na sve oblike dohodka učestvuju s relativno skromnim postotkom od oko 13% u ukupnim poreznim prihodima u Republici Hrvatskoj, pri čemu prihodi ostvareni od imovine iznose 0,5%. Znači, u pogledu izdašnosti i dovoljnosti hrvatski porez na sveukupni sintetički dohodak nije ispunio svoja očekivanja, te bi ga sukladno tomu trebalo reformulirati.

Tablica br. 4.

Struktura prihoda hrvatskog državnog proračuna

struktura

	1994. ostvareno	1995. proračun	I-IX/1995 ostvareno	1994. ostvareno	1995. proračun	I-IX/1995 ostvareno
Ukupni prihodi i potpore	23.142.632	296.722.274	25.156.845	100,0	100,0	100,0
Ukupni prihodi	23.142.632	29.572.274	25.081.845	100,0	99,7	99,7
Tekući prihodi	22.788.882	28.272.274	24.648.038	98,5	95,3	98,0
Porezni prihodi	22.377.482	27.292.274	23.955.505	96,7	92,0	95,2
- porez na dohodak	3.211.607	3.051.720	3.111.170	13,9	10,3	12,4
- porez na profit	591.585	996.989	915.608	2,6	3,4	3,5
- porez na imovinu	117.672	121.443	127.952	0,5	0,4	0,5
- porez na promet dobara i usluga	13.107.159	13.875.469	11.581.292	56,6	46,8	46,0
- trošarine	1.813.581	5.235.761	4.513.565	7,8	17,6	17,9
- porez na međunar. trgovinu	3.486.771	3.920.892	3.590.693	15,1	13,2	14,3
- ostali porezi	49.107	90.000	114.125	0,2	0,3	0,5
Neporezni prihodi	411.400	980.000	693.633	1,8	3,3	2,8
Prihodi od kapitala	353.750	1.300.000	433.807	1,5	4,4	1,7
Dotacije	0	100.000	75.000	0,0	0,3	0,3
Ukupni prihodi i posudbe umanjene za otplatu	22.598.774	29.805.035	25.682.520	100,0	100,0	100,0

Izvor: *Gospodarska kretanja u Hrvatskoj, DZZMA, br. 4/96.*

Glede **zahtjeva za pravednošću**, zahtjeva koji se uobičajeno postavlja porezu na dohodak treba reći da je on u potpunosti bar formalno jezično ostvaren, mada ako se pođe od taktičkih ciljeva oporezivanja u nas, tj. od stvarne - faktične moći i želje onda se sa sigurnošću može reći da je on u nas de facto u potpunosti ostvaren. **Fiktivno se željelo jedno**, tj. da se **hrvatski porez na sveukupni dohodak** obračunava i plaća **sukladno gospodarskim mogućnostima poreznih obveznika**, a de facto se željelo, normiralo i ostvarilo drugo, tj. da porez na dohodak plaćaju i snose siromašni slojevi društva.⁸ Ciljevi oporezivanja su znači ostvareni. Mišljenja sam da naš novi sustav oporezivanja dohotka ne omogućuje i ne osigurava da se realizira ustavom normirani zahtjev da se porezi **plaćaju sukladno gospodarskim mogućnostima poreznog obveznika - čl. 51. Ustava**. Čak što više, u mnogim slučajevima bogati porezni obveznici koji imaju višestruko

8 H. Konjhodžić. Novi pristup oporezivanja gradske rente, Zbornik radova P. F. Rijeka br. 1/96.

veći dohodak od drugih na pojedine dijelove svoga dohotka uopće neće plaćati porez. Tako se, prema već citiranom čl. 6. Zakona, porez na dohodak ne plaća na dividende, kamate iz štednje, kamate iz vrijednosnica, učešća u dobiti te na razne dobitke od otuđenja financijske imovine. Osoba koja na primjer, ističe prof. B. Jelčić, ostvari dohodak od rada u iznosu od 3.000 kuna platit će porez na dohodak po stopi od 25%, a dijelom i po stopi od 35%, dok osoba kojoj će na ime kamate, dividende, učešća i sl. biti isplaćeno višestruko više od dohotka spomenutog djelatnika uopće neće na te prihode platiti porez. Kako se onda u takvim slučajevima može govoriti o plaćanju poreza prema ekonomskoj snazi⁹ i o općenitosti u odmjeravanju poreznih tereta.

Svemu rečenom treba dodati i činjenicu da najniži porez na dohodak plaćaju u nas **novopečeni bogataši**, a to su između ostalih **članovi najviših predstavničkih tijela državnih i paradržavnih institucija, članovi upravnih i nadzornih odbora kod pravnih osoba**, suci porotnici koji nemaju status djelatnika na sudu, sudski vještaci, stečajni upravitelji i likvidatori, te mnogi drugi ovdje neimenovani. Svi oni plaćaju na svoja često ogromna dopunska primanja porez po nižoj stopi od 25% po kojoj inače plaćaju porez i zaposlene osobe, ali samo na iznos do trostruke godišnje osobne olakšice. Iznad trostruke godišnje olakšice se primjenjuje uvećana stopa od 35% za sve zaposlene, dok to neće biti slučaj za "novopečene bogataše", jer će oni svoje porezne obveze i dalje plaćati po privilegiranoj stopi od 25% bez obzira na visinu tih dopunskih primanja, pa se onda s pravom postavlja pitanje gdje je tu pravilo o jednakosti i pravednosti u oporezivanju, pravo na kojem se inače inzistira u suvremenim financijama. Istina, od nove 1997. godine predviđa se nešto niža stopa oporezivanja od 20% za donji razred, ali to, po mom mišljenju neće ništa značajnije uticati na poreznu pravednost.

Slabost hrvatskog poreza na dohodak ispoljava se i u njegovoj nedorečenosti, nepreglednosti, a vrlo često i kontradiktornosti, pa i nelogičnosti, posebice u odnosu na hrvatski porez na dobit. Tako je, na primjer, u čl. 14. Zakona o porezu na dohodak predviđeno da fizička osoba koja plaća porez na dohodak od obrta, odnosno od slobodnih zanimanja može umjesto njega na vlastiti zahtjev plaćati porez na dobit. Obveznik poreza na dobit, ističe se u čl. 2. točka 6. Zakona o porezu na dobit, jest i poduzetnik - fizička osoba ako: u prethodnoj godini ima ukupan prihod veći od protuvrijednosti 500.000 DEM ili ako ima dohodak veći od 75.000 DEM ili ako ima dugotrajnu imovinu veću od protuvrijednosti 500.000 DEM ili je u prethodnoj godini zapošljavao više od 30 radnika. Kako je stopa poreza na dobit 25%, to će se svi poduzetnici, koji bi porez na dohodak plaćali po stopi od 35%, opredijeliti da budu obveznici poreza na dobit. Istina, opredjelivši se za plaćanje poreza na

9 B. Jelčić: Financijsko pravo, Birotehnika, Zagreb, 1994., str. 15.

dobit, ne mogu koristiti osobna i obiteljska oslobađanja, a moraju voditi i poslovne knjige. No, takvim opredjeljenjem prestaju plaćati uvećani porez na dohodak po stopi od 35%, te plaćaju znatno niži porez na dobit po proporcionalnoj stopi od samo 25%, te tako ostvaruju znatno veću korist.¹⁰

U nedostatke hrvatskog poreza na dohodak treba ubrojiti i već napomenute (vidjeti tablicu br. 3) relativno nisko odmjerene osobne i obiteljske olakšice. Ove su olakšice za 1996. godinu iznosile 700 kuna za poreznog obveznika i po 210 kuna za održavano dijete, odnosno uzdržavanog supružnika, što čini za jednu tročlanu obitelj 1.120 kuna mjesečno. Zasižno skromno i nedostatno za podmirenje egzistencijalnih potreba jedne tročlane obitelji.

Zbog svoje apsurdnosti posebnu pozornost zaslužuje činjenica što novi bogataši svojom odlukom da umjesto plaćanja poreza na dohodak po višoj stopi plaćaju porez na dobit po nižoj stopi, ostvaruju pored niže stope i dodatnu imovinsku korist time što prestaju biti obveznici gradskih prireza koji se u nas plaćaju po stopi od 7 do 22% i to u svim gradovima većim od 20 tisuća stanovnika, ali samo kao prirez porezu na dohodak a ne porezu na dobit. Ovakvo rješenje ima za posljedicu da će zaposlena osoba čija je plaća, recimo 3.000 kuna, plaćati u Zagrebu porez na dohodak po stopi od 35% + prirez, što čini ukupno oko 44%, dok će novopečeni biznismeni koji ostvaruju znatno veće prihode plaćati porez po stopi od najviše 25%, bez obveze da plaćaju gradske prireze. Braniti i pravdati rješenja da onaj tko ima 10 i 20 puta više, plaća manje zbilja je nemoralno i apsurdno.

4. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Sažmemo li sva iznesena izlaganja o osobitostima hrvatskog modela oporezivanja dohotka u smislu zaključnih napomena treba reći slijedeće:

prvo, da je hrvatska Vlada vrlo brzo i to već tijekom 1993. godine napustila stari britanski sustav u oporezivanju te prešla na germanski jednoaktni porezni model sintetičko-porezne naravi;

drugo, da je mladi "porezni kralj" umjesto pravednosti jednakosti, univerzalnosti, ekonomičnosti i određenosti doprinio uvećanju nepravdi, rasipništva, neekonomičnosti i raznih drugih socijalnih negativnosti, te tako doživio pravi fijasko;

treće, da je naš porez na dohodak dosta neizdašan, tako da u alimentiranju hrvatskog proračuna sudjeluje sa svega 10 - 13%, što je odlika posebno nedovoljno razvijenih zemalja;

10 B. Jelačić: Financijsko pravo, op. cit. str. 17.

četrto, da je hrvatski porez na dohodak više krnjo-analitičko proporcionalne naravi, nego sintetičko-progresivno proklamirane osobnosti, prosto iz razloga što u njemu ne sudjeluje skoro ni jedan fundirani element porezne moći; i

peto, da bi kao posljedica svega bilo dobro da se mladi hrvatski "porezni kralj" još jednom temeljito prouči, te značajno reformulira a sve sukladno zahtjevima suvremene fiskalne znanosti.

LITERATURA

1. O. V. Bodovnik: Oslobođanje i olakšice pri oporezivanju dohotka, RIF 6/96, Zagreb, 1996.
2. K. Boegoev: Fiskalna politika, Ekonomski fakultet, Skopje 1964.
3. C. Green: Negative Taxes and the Poverty Problem, D. C. Brookings, Washington, 1967.
4. B. Jelačić: Financijsko pravo i financijska znanost, Birotehnika, Zagreb, 1994.
5. B. Jelačić: Financijsko pravo, Birotehnika, Zagreb, 1994.
6. H. Konjhodžić: Fiskalno pravo i fiskalne financije, Logos, Split, 1996.
7. H. Konjhodžić: Novi pristup oporezivanju gradske rente, Zbornik radova P. F. Rijeka br 1/96.
8. J. Lovčević: Institucije javnih financija, Sl. list SFRJ Beograd, 1975.
9. V. Murko: Javne financije, Delo, Ljubljana, 1977.
10. J. A. Pechman: Federal Tax Policy, D. C. Brookings, Washington, 1987.
11. S. Surrey: Pathways to Tax Reform, Harvard University Press, 1973.
12. F. W. Wagner, D. Kiesewetter: Teorijska koncepcija i legislativna transformacija hrvatskog poreza na dohodak odnosno poreza na dobit, RIF br. 9/96

Željko Šantić, M.Sc.

Faculty of Economics, Mostar

THE CROATIAN MODEL OF TAXING INCOME

Summary

The young country of Croatia has chosen to select the Germanic type of income tax, a synthetic system, in accordance with the Law on Income Tax. The financial results are modest for this method of tax contribution in Croatia, varying from 11 - 14%, in comparison to Anglo-Saxon countries, where it varies from 30 - 45%. The tax base has been inexpertly assessed for the Croatian taxing system, and hardly contains any funding elements, so that it is fairly incomplete. Injustice, inequality, and asocialism are the fundamental weaknesses of our income tax system.

Key words: *income, progression, regression, income tax king, universality, abundance, inequality, overthrow*

180 godina nastanka i razvoja turizma u Dubrovniku, proučavajući njegov utjecaj na gospodarstvo i društvo. Prvi pokušaji organiziranja turizma u Dubrovniku nastaju u 19. stoljeću, ali stvarni početak djelovanja turizma počinje sredinom 20. stoljeća. Postoje, naime, neka događanja i datumi, koji bi se mogli smatrati kao početak turizma na ovim prostorima, i na tome će trebati detaljno proučiti.

Keywords: *Hotel Imperial, Dubrovnik, hoteljstvo, turizam, 19. stoljeće.*

UVOD

Činjenica je da povijest turizma u Dubrovniku još uvijek nije dovoljno proučena. Turizam kao privredna grana razvila se u Dubrovniku od 19. stoljeća, ali stvarni početak djelovanja turizma počinje sredinom 20. stoljeća, naime, neka događanja i datumi, koji bi se mogli smatrati kao početak turizma na ovim prostorima, i na tome će trebati detaljno proučiti.